

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

**РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ
ПРОСТОРИ**

МОНОГРАФІЯ

Тернопіль
2024

УДК 339.9

Рецензенти:

Метеленко Наталя Георгіївна, доктор економічних наук, професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету
Муравський Володимир Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету
Храпкіна Валентина Валентинівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. С.М. Співака. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. 318 с.

Монографія є результатом наукових досліджень колективу авторів та присвячена дослідженню наступних питань: теорія та методологія бухгалтерського обліку суб'єктів ринку в умовах цифрової економіки; сучасні управлінські процеси у контексті соціально-економічних та просторових змін; використання інформаційних технологій в розвитку науки та економіки.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, а також фахівців підприємств різних форм власності.

За достовірність поданих до друку матеріалів відповідальність несуть автори.

Рекомендовано до друку вченою радою Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (протокол № 6 від 18 червня 2024 р.)

ISBN 978-617-7875-82-5

©Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024

<i>Мартиняк Ірина</i>	
Розвиток соціально-економічних систем в умовах подвійного переходу: виклики для України та напрями трансформацій	230
<i>Шведа Наталія, Ратинський Вадим</i>	
Стратегічні пріоритети розвитку підприємств сфери послуг	241
<i>Юрик Наталія, Луциків Іванна</i>	
Технології та прийоми управління іміджем компанії	254
РОЗДІЛ III	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ЕКОНОМІКИ	264
<i>Король Світлана</i>	
Особливості розвитку страхових компаній: прагматизм управління в умовах сьогодення	265
<i>Кудлай Віра</i>	
Цифрові технології як фактор трансформації світової економіки	298
<i>Сверстюк Андрій, Радчук Дмитрій, Хемій Андрій, Гунька Віктор</i>	
Оптимізація та менеджмент аналітичного пошуку літератури	308

Шведа Наталія

*Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування*

Ратинський Вадим

*Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя,
доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою
послуг*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

На сучасному етапі розвитку в умовах триваючої повномасштабної війни надзвичайно актуальним питанням є продовження розвитку бізнесу. Сфера послуг є одним з трьох секторів економіки, який останніми роками динамічно розвивається та містить усі типи комерційних послуг: фінансові, готельно-ресторанні, транспортні, ритейла, страхування, медичні, освітні, дозволя, маркетингові та інші.

Зростання ролі сфери послуг є характерною рисою для постіндустріального розвитку світової економіки. В найбільш розвинених країнах сфера послуг забезпечує більше 50% ВВП та надає значну кількість робочих місць. Зростають обсяги міжнародної торгівлі послугами. Сфера послуг також має значний вплив на розвиток виробничих галузей економіки та соціальне середовище.

Сфера послуг в Україні є унікальним сектором українського бізнесу, який попри повномасштабну війну зміг найшвидше адаптуватися до складних умов. За результатами опитування 90% компаній сфери послуг відмовились від релокації та продовжили роботу переважно в режимі офлайн [12]. Безумовно, сфера обслуговування зазначала значних змін і обмежень, значній кількості компаній довелося вносити певні зміни у традиційні бізнес-процеси та навіть вдаватися до скорочення персоналу. Але навіть попри початок у 2022 р. повномасштабної війни, коли відбувалось значне скорочення обсягів промислового та аграрного виробництва, сектор обслуговування продовжував працювати та демонструвати зростання показників (у 2022 р. зростання становило 7,98% у порівнянні з 2021 р.). Таке зростання обумовлено збільшення більше ніж втричі обсягів виробництва послуг оборони, державного управління та обов'язкового соціального страхування [5].

Також зростанню виробництва послуг сприяв зв'язок сфери обслуговування практично з всіма видами економічної діяльності. Причому послуги надаються не лише традиційними підприємствами сфери послуг, це також промислові підприємства, що надають гарантійне і післягарантійне обслуговування виробленого та реалізованого продукту, інформаційні та транспортні послуги тощо [4, с. 5].

Основними проблемами для розвитку сфери послуг в умовах війни виявились: зниження попиту на послуги, що обумовлено багатьма причинами, найбільш вагомими з яких є зниження чисельності населення внаслідок зовнішньої та внутрішньої міграції, мобілізації; значне зниження платоспроможності попиту; значні обмеження, пов'язані з безпекою; психологічні настрої споживачів; фінансові обмеження.

Сфера послуг, це здебільшого малий та середній бізнес, який є дуже чутливий до економічних та демографічних коливань. Потенціал сфери послуг на сучасному етапі розвитку використовується не повною мірою, що обумовлено наявністю суттєвих проблем функціонування: несприятливий інвестиційний клімат через значне зниження інвестиційної активності; непрозорість ведення бізнесу; корупція.

В Україні стосовно розвитку сфери послуг розроблені і впроваджуються такі стратегії розвитку: системи охорони здоров'я до 2030 р.; туризму та курортів до 2026 р.; національна транспортна стратегія до 2030 р. Розробляється національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності [4, с. 6].

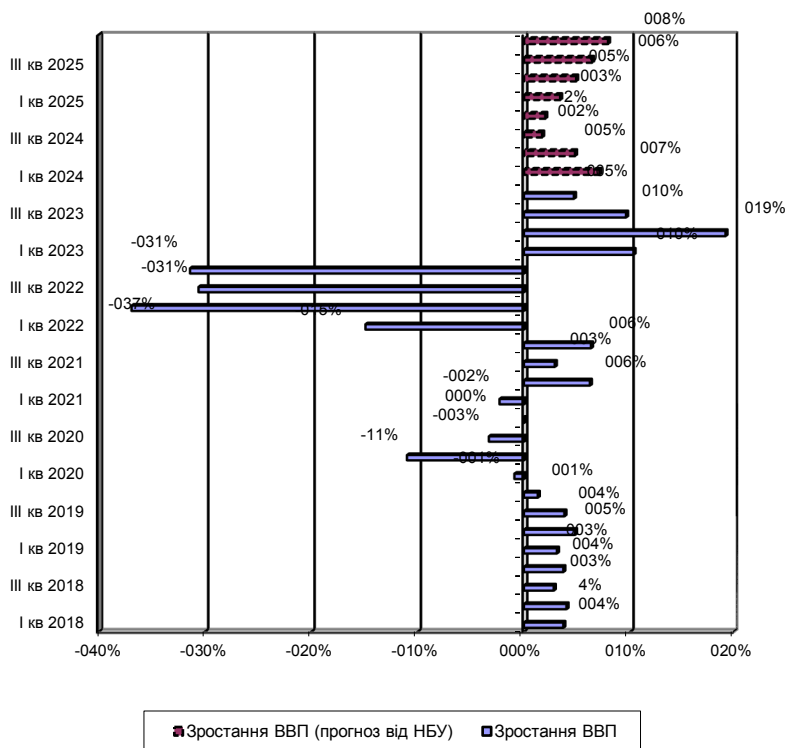
Проте в Україні на сьогоднішній день відсутня цілісна стратегія розвитку сфери послуг, де було б окреслено пріоритетні напрями розвитку та державну політику в даній сфері. Комплексний підхід дозволив би сформувати єдину цілісну стратегію розвитку, що сприяло б зміцненню національної економіки.

На сучасному етапі розвитку сформувались умови, що значно ускладнюють розвиток будь-якої сфери економіки, в тому числі і сфери послуг. Для кращого розуміння стану економічного середовища для розвитку сфери послуг доцільно проаналізувати загальну економічну ситуації в країні, що вже третій рік знаходиться в умовах повномасштабної війни.

У 2020 р. у сфері послуг створювалось 62,6% доданої вартості, тобто сфера послуг формувала основу цього показника, для порівняння зазначимо, що у будівництві та промисловості створювалось 29,2% доданої вартості, а у сільськогосподарському виробництві – 8,3%. Частка сфери послуг в ВВП розвинених країн є значно вищою, так,

наприклад, США – 72%, Нідерланди – 78%, Ізраїль – 78%. В розвинених країнах сфера послуг забезпечує робочими місцями значну частину населення, так в країнах ЄС цей показник становить 65-75% економічно активного населення, США – 80%.

За результатами 2023 р. відмічається зростання реального ВВП України, за різними оцінками таке зростання становило 5-5,5%. Відновлювальне зростання відмічається після стрімкого падіння показника на 28,8% у 2022 р. Попри позитивну динаміку відновлення, ВВП все ще залишається нижче, приблизно на 25%, показника 2021 р. [8].

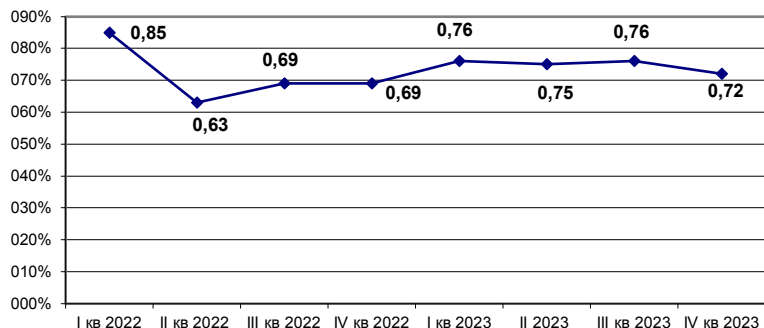

Рис. 1. Динаміка ВВП України

Сформовано авторами за джерелом [8]

Здійснюючі аналіз статистики щодо динаміки ВВП, слід зауважити, що зростання ВВП відбулось у порівнянні з низькими показниками 2022 р., насправді ж економічне відновлення наразі

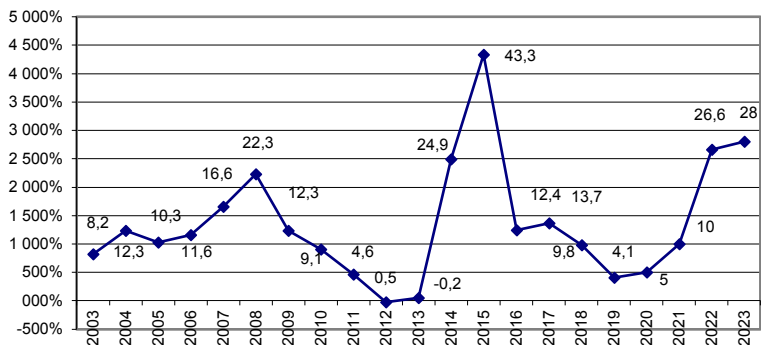
призупинилось. Якщо здійснювати порівняння з періодом до повномасштабного вторгнення, 2021 р., то реальне ВВП кожного кварталу 2023 р. є нижчим у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. Тобто для розуміння реальної ситуації, доцільно порівнювати динаміку ВВП з 2021 р. (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка ВВП Україні 2022-23 рр. у порівнянні з аналогічним звітним періодом 2021 р.

Сформовано авторами за джерелом [8]

Показовими щодо умов для розвитку бізнесу, в тому числі і сфери послуг, є показники динаміки інфляції, так за підсумками 2022 р. споживча інфляція становила 26,6%, при тому, що прогнозний показник був 30% (рис. 3) [13].

Рис. 3. Динаміка рівня інфляції в Україні за 20 років, % [13]

У Міністерстві економіки це вважають свідченням успішної адаптації української економіки до функціонування під час війни. В

реаліях сьогодення, інфляцію спричиняють такі основні чинники: обсяги руйнування логістики та інфраструктури; обсяги і динаміка міграції трудових ресурсів (рівень забезпечення вітчизняного виробництва трудовими ресурсами).

Попри той факт, що реальна інфляція виявилась нижчою за прогнозований рівень, її показники все рівно є рекордними за останні 7 років. Попередній значний стрибок інфляції був у 2015 р.

Перед початком АТО, у 2012 р. Україна закінчила звітний період з показником дефляції 0,2%, попередньо така ситуація була у 2002 р., тоді дефляція становила 0,6%. Перед початком вторгнення РФ, у 2013 р. показник інфляції був мінімальним і становив 0,5%. А вже з 2014 р. ціни почали рекордно зростати, досягнувши свого максимального значення у 2015 р. (43,3%).

За прогнозами НБУ, у 2024 р. інфляція помірно пришвидшиться, але вже у 2025 р. знизиться до 5,8%, а у 2026 р. – до 5% [7].

В умовах сьогодення Україні не вистачає власних податкових та митних надходжень для покриття всіх видатків бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка надходжень та видатків загального фонду державного бюджету України

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Надходження, млрд. грн.	1084	1491	1660
Видатки, млрд. грн.	1259	2410	3030
Перевищення видатків над надходженнями, %	116,14	161,64	182,53

Розраховано та сформовано авторами за джерелом [8]

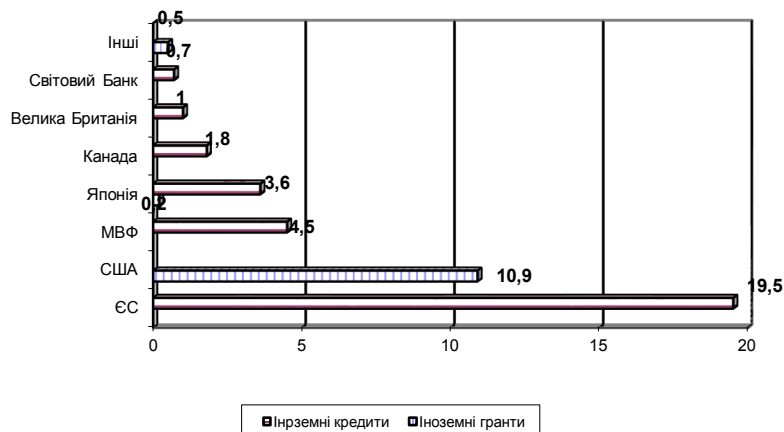
Як бачимо з наведеної статистики, надходження до державного бюджету не покривали видатків і до початку повномасштабної війни, а за перший рік повномасштабної війни відбувся критичний «стрибок» щодо різниці між надходженнями і видатками. Така ситуація в державному бюджеті частково покривається за рахунок залучення іноземних позик та грантів.

Протягом 2023 р. Україна продовжувала отримувати фінансову допомогу від іноземних партнерів, у порівнянні з 2022 р. така допомога надходила більш регулярно і більш прогнозовано. Так у 2022 р. фінансової допомоги від іноземних партнерів було отримано на суму 31,1 млрд. доларів, а у 2023 р. – 42,5 млрд. доларів. Але слід зауважити, що допомога надходила здебільшого у формі пільгових кредитів, які

становили 63% від загальної суми допомоги. Отже, у 2023 р. лише 27% допомоги становили іноземні гранти. Загальні обсяги фінансування за час повномасштабної війни станом на 28.05.2024 р., становили 16,9 млрд. доларів [11].

Структуру іноземного фінансування державного бюджету України за 2023 р. подано на рис. 4.

Рис. 4. Іноземне фінансування державного бюджету України у 2023 р., млрд. дол. США [8]

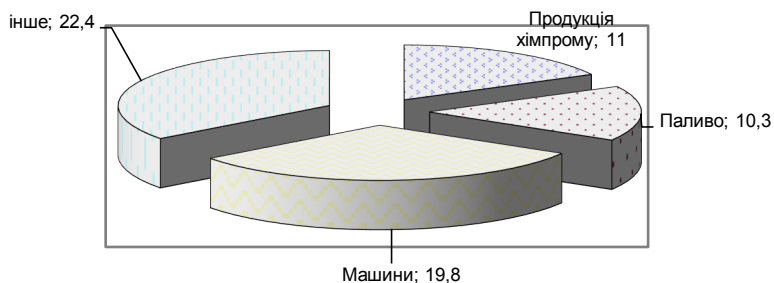
Іноземна допомога у 2023 р. покрила 71% потреб державного бюджету України, решта потреб було профінансовано здебільшого за рахунок випуску ОВДП [8]. Джерелами фінансування державного бюджету України за час повномасштабної війни є кредити від міжнародних фінансових організацій, довгострокові пільгові іноземні кредити та іноземні гранти та військові облігації. У 2023 р. за рахунок військових облігацій (ОВДП) держбюджет було профінансовано на суму 15,482 млн. дол. США [11].

Також у 2023 р. з метою покращення ситуації з наповненням державного бюджету, було запропоновано впровадження тимчасового підвищеного податку на прибутки банків, заплановано, що такий податок у 2023 р. становитиме 50%, а 2024-2025 рр. – 25% [8].

На сьогоднішній день, в умовах третього року повномасштабної війни, Україні, завдяки систематичній розбудові альтернативних логістичних шляхів, вдається поступово відновлювати свої позиції на

міжнародних ринках. За 2022-2023 рр. знизився рівень морських перевезень, натомість значно зросла роль річкових, автомобільних та залізничних перевезень.

В структурі імпорту товарів у 2023 р. переважали такі категорії товарів: машини, продукція хімпрому, паливо (рис. 5). Загальний обсяг імпорту за 2023 р. становив 63,5 млрд. дол. США.

Рис. 5. Структура імпорту продукції до України, млрд. дол. США [8]

В Україні з початку повномасштабної війни діяли певні обмеження щодо імпорту товарів та послуг відповідно до постанови Уряду № 153 від 24.02.2022 р., НБУ було запроваджено валютні обмеження щодо розрахунків за імпортними операціями.

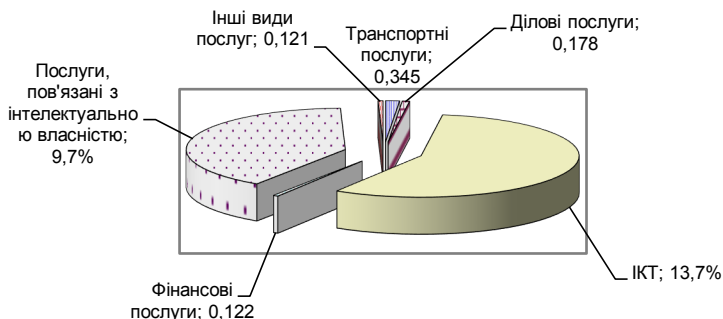
У червні 2023 р. НБУ затверджено стратегію пом'якшення валютних обмежень, перехід до більш гнучкого обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування.

07.05.2024 р. Урядом скасовано обмеження щодо розрахунків за імпортом робіт і послуг. Таке рішення Уряду щодо валютної лібералізації спрямоване на поживлення розвитку бізнесу, виходу на нові ринки, нарощування експорту та залучення інвестицій.

Щодо зовнішньої торгівлі послугами, то з початку повномасштабної війни відбувся значний спад, показники імпорту та експорту послуг у 2022 р. значно скоротилися, хоча сальдо вже ще мало позитивний показник та зросло на 10% у порівнянні з попереднім роком [5].

В структурі імпорту сфери послуг за 2022 р. переважали такі послуги: транспортні (34,5%), ділові (17,8%); інформаційні,

телекомунікаційні й комп'ютерні (13,7%), фінансові (12,2%) та послуги, пов'язані з інтелектуальною власністю (9,7%) [5] (рис. 6).

Рис. 6. Структура імпорту послуг, 2022 р.

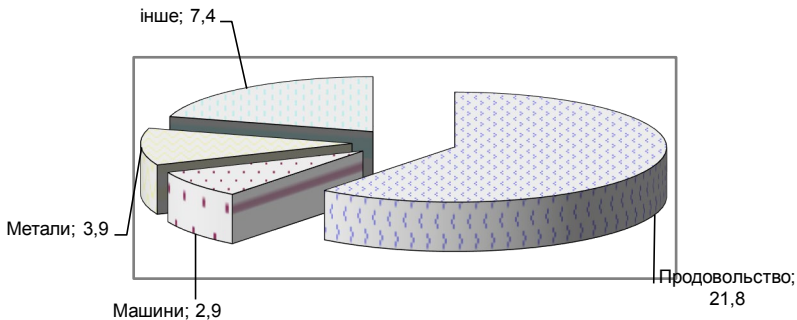
Сформовано авторами за джерелом [5]

Щодо експорту продукції, то початок 2022 р. (січень-лютий) був вкрай оптимістичним, у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. обсяги експортованої продукції зросли на 34%, проте вже в березні скорочення експорту становило 50%. Повільне відновлення експорту почалося у травні 2022 р. З початку повномасштабної війни змінився і склад країн-торговельних партнерів України. Так у 2021 р. лідером щодо експорту української продукції був Китай, 85% українського експорту до Китаю складала залізна руда, металургійна продукція, кукурудза, ячмінь, соняшникова олія [2]. Вже в вересні 2022 р. Китай, як імпортер української позиції, змістився на четверту сходинку. Натомість лідерами експортерами української продукції стали Польща та Румунія, на які сумарно у 2022 р. припадало 23% українського експорту.

Така ситуація спричинена ускладненням логістики для агрокультур та значними втратами металургійного сектору України внаслідок війни. Найбільше від повномасштабного вторгнення постраждав гірничо-металургійний сектор економіки України. У 2022 р. металургійне виробництво скоротилось на 62,4%. У 2023 р. українська металургія, згідно статистичних показників, почала стрімко відновлюватися, але це обумовлено тим, що показники порівнюються з 2022 р. Завдяки частковому відновленню роботи морського порту у 2023 р. було здійснено рекордні з початку повномасштабної війни обсяги експорту залізної руди. Наразі щомісяця виробляється 550 тис.

тонн сталі щомісяця [6]. У регіональному розрізі спостерігається зміна країн-торговельних партнерів на користь країн ЄС.

В структурі експорту за минулий рік основні позиції посідали: продовольство (здебільшого зернові), метали та машини, які дають близько 80% всього експорту (рис. 7).

Рис. 7. Структура експорту продукції України, млрд. дол. США [8]

Слід зазначити, що за період повномасштабної війни спостерігається стійка динаміка щодо скорочення експорту, що обумовлено ускладненою логістикою (складності і висока вартість послуговування морським коридором, блокування кордону з Польщею, окупація значної частини територій, зменшення економічно активного населення через зовнішню міграцію). Так у 2021 р. Україна експортувала продукції на 68,2 млрд. дол., у 2022 р. – 44,2 млрд. дол., а у 2023 р. – 36 млрд. дол. [8]. Тобто, за досліджуваний період експорт продукції з України скоротився у 1,89 рази. Експорт продукції України вкрай залежить від ефективності логістики, яка на сьогоднішній день є надзвичайно ускладненою.

Якщо в експорті товарів за 2022-2023 рр. домінує аграрна продукція, то в експорті послуг – ІТ-послуги. Але динаміка є невтішною, за час повномасштабної війни експорт послуг знизився на 27%. Суттєвого скорочення зазнав експорт транспортних послуг, за перші місяці 2023 р. він скоротився на 18%; скорочення ділових послуг (технічні та консультаційні послуги з управління, науково-дослідні, торговельні) відбулось на 22%. В цілому ІКТ послуг у 2022 р. було реалізовано на експорт на суму 1510 млн. дол. США, а у 2023 р. – 1100 млн. дол. США; ділових послуг, відповідно 563 і 439 млн. дол. США, туристичних послуг – 158 і 110 млн. дол. США; послуг з переробки

матеріальних ресурсів, що належать іншим сторонам – 277 і 106 млн. дол. США; інших послуг – 930 і 789 млн. дол. США.

В цілому зберігається позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами.

Вкрай суперечливими на сьогоднішній день є оцінки ринку праці стосовно зайнятості і безробіття. Відповідно до даних Пенсійного фонду України, загалом за підсумками 2022 р. в економіці України немає секторів, де б відбулось зростання кількості працівників. Найвищі показники зниження чисельності працівників сфери послуг відмічаються в нерухомості (–18%). Загалом в секторі надання послуг чисельність працюючих скоротилась на 8%. Значно кращою ситуація є в секторах торгівлі, телекомунікації та інформації, де втрат персоналу не перевищують 3%. Також кращою є ситуація в секторах із вагомою часткою державних підприємств: наука (– 2%), енергетика (– 2%), охорона здоров'я (– 3%) [10, с. 28].

Попри значні складності в розвитку бізнесу, скорочення виробництв і відповідно скорочення робочих місць, вже у 2023 р. у багатьох галузях економіки відчувається нестача кадрів. Ця проблема торкнулась і сфери послуг. Так, наприклад, станом на березень 2023 р. з понад 12 000 вакансій, розміщених на Work.ua в категорії «робітничі спеціальності та виробництво» понад 7 000 вакансій припадало на такі напрямки сфери послуг, як туризм та готельно-ресторанний бізнес [12].

Від початку повномасштабної війни Держстат не публікує дані щодо динаміки та структури безробіття. Відповідно до здійснених досліджень та проведеного оцінювання результатів, дослідницька агенція Info Sapiens зазначає, що станом на квітень 2024 р. рівень безробіття становив 16,8%. Значна знизилась купівельна спроможність населення, так, відповідно до даних дослідження, частка людей, що змушені заощаджувати на харчуванні становила 17,9% [9].

Виходячи з реалій стану національної економіки в умовах війни та ролі сфери послуг в забезпеченні економічного зростання стратегічні пріоритети розвитку сфери послуг у період повоєнної відбудови повинні містити наступні ключові компоненти:

1) Покращення бізнес-середовища – дана складова передбачає забезпечення прозорості ведення бізнесу, зниження бюрократії та корупції, спрощення процедури ліцензування та оптимізації правил ведення бізнесу в сфері послуг:

– внесення змін до чинного законодавства України спрямованих на надання обґрунтованих преференцій для розвитку малого бізнесу;

– зниження (а по можливості, усунення) бюрократичних бар'єрів щодо створення та провадження бізнесу в сфері послуг;

– сприяння діджиталізації сфери послуг;

2) Формування та впровадження комплексу заходів щодо стимулювання надходження прямих іноземних інвестицій до сервісного сектору:

– формування системи привабливих умов: податкові пільги, гранти, субсидії для іноземних інвесторів;

– створення для сфери послуг спеціальних економічних зон або зон вільної торгівлі;

– застосування активного маркетингу на міжнародному рівні;

3) Забезпечення належного рівня та достатньої кількості підготовки кваліфікованих кадрів для сфери послуг:

– покращення якості освітніх програм підготовки, активне впровадження в підготовку майбутніх фахівців освітніх компонент з вивчення програмних продуктів, що використовуються в сфері послуг;

– залучення до розробки освітніх програм галузевих асоціацій та підприємств (організацій) приватного сектору для врахування при підготовці фахівців вимог роботодавців;

– для покращення дослідницьких та інноваційних можливостей формування партнерства між навчальними закладами та дослідницькими установами та сервісними компаніями;

4) Формування культури підприємництва та інновацій – заохочення, надання матеріально-технічної та фінансової допомоги для стартапів, створення інкубаційних центрів:

– урядова підтримка щодо покращення умов фінансування та створення можливості отримання пільгового кредитування для стартапів та підприємств сфери послуг;

– створення бізнес-інкубаторів та акселераторів з метою стимулювання розвитку сучасних інноваційних сервісних компаній;

5) Розвиток інфраструктури:

– активний розвиток цифрової інфраструктури для підтримки розвитку технологічно-орієнтованих підприємств сфери послуг;

– розвиток логістики;

– розвиток бізнес-парків, коворкінгів для задоволення потреб підприємств сфери послуг;

6) Вдосконалення галузевої політики – формування комплексної стратегії розвитку сфери послуг:

– визначення пріоритетними сектори сфери послуг, що мають високий потенціал до зростання, таких, як: ІТ-сфера, електронна комерція, аутсорсинг бізнес-процесів, туризм, готельно-ресторанний бізнес та інше. Стимулювання розвитку даних секторів: програми

спеціалізованого навчання, програми сприяння експорту, надання податкових пільг;

7) Покращення доступу до українського ринку послуг та сприяння розвитку торгівлі:

– налагодження партнерства з іноземними партнерами;

– зниження нетарифних бар'єрів та стимулювання транскордонної електронної комерції

– пожевлення розвитку туристичної сфери: спрощення візових процедур, залучення інвестицій, просування як на національному, так і на світових рівнях туристичного продукту України;

8) Підвищення якості захисту прав споживачів та забезпечення високих стандартів якості;

9) Стимулювання регіонального розвитку: надання самостійності регіонам щодо питань визначення пріоритетності розвитку секторів сфери обслуговування, надання державної цільової підтримки, розвиток європейської концепції старт-спеціалізації.

Для забезпечення ефективності реалізації комплексної стратегії розвитку сфери послуг необхідно сформувати спеціальний механізм моніторингу для оцінювання правильності визначених пріоритетів та результатів впровадження стратегії.

Список використаних джерел:

1. Боднар Н.М. Конкуренентоспроможність сфери послуг України на світових ринках. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2420/2340>
2. Гвоздьова О. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>
3. Голда Н.М., Краузе О.І., Шпилик С.В. Тенденції розвитку ринку туристичних послуг Тернопільської області. *Галицький економічний вісник*. 2019. №5 (60). С. 66-72.
4. Горник В.Г. Розвиток сфери послуг: державна політика та стратегічні заходи для підвищення конкурентоспроможності економіки України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 7 (07). С. 3-8.
5. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
6. Зінченко С., Боярчук Д. Українська металургія на третій рік війни. URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/ukrayinska-metallurgiya-na-tretij-rik-vijny/>

7. Інфляційний звіт: Національний банк України (1 лютого 2024). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-zalishatimetsya-pomirnoyu-a-ekonomika-vidnovlyuvatimetsya--inflyatsiyiny-zvit-nbu>
8. Самойлюк М., Левченко Є. Економіка України у 2023 р.: головне. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
9. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
10. Судаков М., Лісогор Л. Ринок праці України 2022-2023: стан, тенденції та перспективи. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebd_ukraine-lm-1.pdf&ved=2ahUKEwimiJaj7ceGAxUUIhAIHdXKDaE4ChAWegQIBhAB&usg=AOvVaw1JxcICX8u9LxcJQCivQZ56
11. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни: Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435
12. Чи є перспективи для розвитку сфери послуг в Україні під час війни? URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/chy-ye-perspektyvy-dlya-rozvytku-sfery-poslug-v-ukrayini-pid-chas-vijny>
13. Як змінювалась інфляція в Україні та який прогноз на цей рік. *Слово і діло. Аналітичний портал*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/23/infografika/ekonomika/yak-zmynuyavsvya-riven-inflyaciyi-ukrayini-ta-yakyj-prohnoz-cej-rik>